

Az elvégzendő feladat méreteiből és az erre rendelkezésre álló lehetőségekből adódik, hogy e munkálatok - a Kulturális Minisztérium és az Országos Széchényi Könyvtár leghatékonyabb támogatása mellett is - még hosszú évekig tartanak majd. Az eddigi tapasztalatok alapján azonban jogos a remény, hogy ezek elvégzése során nagyszámu és igen jelentős, részben eddig ismeretlen, régi hazai nyomtatvány kerül majd feltárássra.

Kurrens külföldi periodikumok a hazai néprajzkutatásban és a tudományági szakkönyvtárakban

SZ. NAGY Lajos

A társadalomtudományi tájékoztatás részeként az elkövetkező időszakban a néprajztudomány területén is sor kerül az információszolgáltatások megtervezésére, megindítására. Szükség van tehát arra, hogy tisztán lássuk, ismerjük e tudományág dokumentumbázisának mennyiségét, minőségét, eloszlását és felhasználását, ill. a terület jelenlegi információellátását és az információt igénylők körét, szükségleteit. Az itt következő vizsgálódás ehhez szeretne adalékokat szolgáltatni azzal, hogy egyetlen dokumentum fajta (kurrens külföldi periodikumok) szempontjából tekinti át a tudományterület igényeinek, ellátottságának, dokumentumhasználati szokásainak néhány jellemző vonását - természetesen a teljesség igénye nélkül.

DOKUMENTUMHASZNÁLÓK, INFORMÁCIÓIGÉNYLŐK A NÉPRAJZKUTATÁSBAN

A "Magyarországi kutatóhelyek jegyzéke" c. kiadvány (1) alapján azt állapíthatjuk meg, hogy hazánkban mintegy 58 intézményben folyik néprajzi jellegű tudományos kutatómunka. A jegyzékből kikövetkeztethetően fő profilként viszont már csak 12-13 intézmény jelöli meg a néprajzkutatást; ezek közül 4 van Budapesten. Vidéken a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem és a szegedi József Attila Tudományegyetem (KLTE, JATE) néprajzi tanszékei a tudományos kutatás tényleges központjai, s néhány város muzeumban folyik rendszeres kutatómunka (Eger, Miskolc, Szarvas, Karcag, Sárospatak, Mohács, Zalaegerszeg).

A helytörténeti kutatások országos föllendülése, az alkalmi pályázatok és a Néprajzi Múzeum által is támogatott "amatőr" gyűjtőmunka a néprajzi jellegű vizsgálódásoknak a fönt említettnél sokkal szélesebb kiterjedését eredményezi, s nyugodtan mondhatjuk, hogy ebben a megközelítésben kutatóhelynek fogható föl minden vidéki múzeum, sőt nem egy iskola, művelődési ház is. Azzal a megszorítással persze, hogy az ott végzett munka tudományos értéke hullámzó, sok esetben csak anyaggyűjtésre korlátozódik. A néprajzi dokumentumokra viszont ezeknek az alkalmi

"bedolgozóknak" is szüksége van, ill. az lenne a jó, ha minél többre lenne szükségük, mert ez is hozzásegíthetné őket ahhoz, hogy munkájuk tudományos értéke növekedjen.

A tájékoztatásnak tehát mindenképpen két szintet kell figyelembe vennie: a társadalomtudományok nagy részéhez képest kevés helyre koncentrálódó szorosan vett tudományos kutatómunkáét, ill. a rendkívül széles körű helyi gyűjtőmunkáét. A kurrens külföldi periodikumok használói természetesen elsősorban az előbbinek a művelői közül kerülnek ki - ez a vizsgálódás is csak rájuk épít -, de nyilván a gyűjtők is haszonnal forgathatják (vagy forgathatnák) őket egy-egy esetben. Ennek mértékére egy más szempontu felmérés vethetne fényt.

Használókként - s persze információigénylőkként - számításba kell vennünk más tudományágak kutatóit is, amint ezt Bükyné Horváth Máriaának az Akadémiai Könyvtárban végzett vizsgálatai (2) is bizonyítják: a nyelvészek, történészek és klasszika-filológusok számottevő mennyiségű külföldi néprajzi folyóiratot olvasnak.

A MAGYAR NÉPRAJZKUTATÓK SZOKÁSAI A PERIODIKUMOK HASZNÁLATA TERÉN

Három hazai néprajzi periodikum hivatkozásait vizsgáltam meg, hogy a használat néhány jellemző vonását, tendenciáját megfigyelhessem: az Ethnographia 1970-72 és 1974., az Acta Ethnographica 1970-73. és a Néprajzi Közlemények 1971-73. évfolyamát. Csak magyar szerzők tanulmányait néztem át, s az Acta Ethnographicában esetleg újra közölt munkákat természetesen csak az Ethnographiánál vettem figyelembe. Az Ethnographia 1970-es évfolyamának 35, továbbá az Acta Ethnographica 1971-es és 1973-as évfolyamának 17 tanulmányát a különféle dokumentum-típusok előfordulási arányai szempontjából is földolgoztam.

A hivatkozásvizsgálat tényéből következik, hogy az alábbiakban csak a publikáló tudományos kutatók, szakemberek periodikumhasználatáról kapunk képet. S következik az is, hogy a "használat" szó itt nem a kutatók által elolvasott, hanem meghivatkozott periodikumokra vonatkozik, s ez az utóbbi szűkebb körét jelöli a folyóiratoknak. Hogy mennyivel szűkebb körét, arra pillanatnyilag nem tudunk választ adni, mivel a tudománynak nincsenek megfelelő ismeretei olvasás és hivatkozás viszonyáról. Némi segítséget mégis kaphatunk Bükyné említett könyvéből, amelyben az Akadémiai Könyvtár folyóiratait használó 10 néprajzkutató olvasási szokásairól is találunk adatokat.

Első lépésként nézzük meg a szerzők által meghivatkozott könyvek és periodikumok arányát az említett folyóiratokban:

1. táblázat

	Acta Ethnographica 1971, 1973. évf.		Ethnographia 1970. évf.		Néprajzi Közl. 1971-73. évf.	
Könyv	magyar szerző	külföldi szerző	magyar szerző	külföldi szerző	magyar szerző	külföldi szerző
	222 hiv.	365 hiv.	365 hiv.	371 hiv.	133 hiv.	19 hiv.

Periodikum	Acta Ethnographica 1971, 1973. évf.		Ethnographia 1970. évf.		Néprajzi Közl. 1971-73. évf.	
	magyar szerző	külföldi szerző	magyar szerző	külföldi szerző	magyar szerző	külföldi szerző
	231 hiv.	148 hiv.	329 hiv.	139 hiv.	157 hiv.	8 hiv.

A Néprajzi Közlemények további vizsgálatától részben a kiadvány jellege (évi egy füzetben általában egy nagy lélegzetű, valamely hazai tájegységgel foglalkozó tanulmány), részben minimálisnak tűnő külföldi periodikumemlítése miatt eltekinthetünk, annál is inkább, mert a három évfolyam négy tanulmánya kevés általános következtetés levonására. 15-20 évfolyam átnézése viszont itt már történeti vizsgálódásnak számítana.

A másik két folyóirat adataiból az derül ki, hogy a néprajzkutatók többször hivatkoznak könyvekre, mint periodikumokra: még az arány is azonos a két esetben: másfélszeres a könyvek fölénye. Vagyis a néprajztudományban - mint általában a társadalomtudományokban - nem olyan hangsúly esik a periodikus kiadványokra, mint a friss fölfedezésekből élő műszaki tudományok területén, ahol a könyvek avulási ideje különben is sokszorta gyorsabb ütemű. Másfelől viszont arról is meggyőzhetnek a főnti adatok, hogy - a társadalomtudományok gyakorlata felől nézve - egyáltalán nem kismértékű a periodikumhasználat (az anyagnak mintegy 40%-a). A hivatkozott periodikumok nagyobbik része mindkét esetben hazai, feltűnő azonban, hogy az idegen nyelvű Acta Ethnographica-ban nemcsak aránylag, de abszolút mértékben is több hivatkozás esik a külföldi periodikumokra, mint az Ethnographiában.

Az átnézett 52 cikk szerzője közül 11 (21,1%) az, aki több periodikumra hivatkozik, mint amennyi könyvre: általában tehát a könyvek használata dominál egy-egy tanulmányra lebontva is. Olyan szerző viszont, aki egyáltalán nem hivatkozik periodikumra, mindössze 3 van (5,7%), ez pedig azt bizonyítja, hogy a periodikumok nélkülözhetetlen segédeszközök a néprajzkutatók számára. Lényegében a külföldiek is: 31 szerzőnél (59,7%) találkozunk velük.

A külföldi és a hazai periodikumok hivatkozási aránya egyszerre árulkodik a néprajztudomány nemzeti és internacionalista jellegéről. A hazaiak nagyobb száma nyilván abból adódik, hogy kutatóink természetesen elsősorban a magyar nép tárgyi és szellemi hagyományait tárják föl, s ehhez - megint csak nyilvánvalóan - magyar kiadványokban találják a legtöbb forrásanyagot. Mivel azonban minden nép állandó érintkezésben, kölcsönhatásban áll más népekkel, legtöbb szokásának vizsgálata egyben kölcsönhatás-vizsgálat is, tehát nem nélkülözheti más országok kutatóinak eredményeit. (Az Ethnographia 26 kimondottan magyar vonatkozású tanulmányának írói közül 20 hivatkozik külföldi szerző művére - ezen belül 7 külföldi periodikumra is.)

Ezek után nézzük meg már csak a külföldi periodikumok kronológiai eloszlását:

2. táblázat

	Ethnographia 1970.		Acta Ethnographica 1971, 1973.	
összes hivatkozás:	139		148	
1945-ig megjelent:	68	48,4%	78	52,7%
1945-59 közt megj.:	40	28,7%	41	27,7%
1960 után megj.:	31	22,3%	29	19,5%

Itt nyílik először alkalmunk, hogy hivatkozásvizsgálati adatainkat összevegyessük Bükyné olvasásvizsgálati adataival. Ezek szerint (3) az Akadémiai Könyvtár külföldi periodikumait a következő időeloszlásban olvasták a néprajzkutatók:

	1811-1945	1946-1959	1960-1964	1965-1966
Haszn. alk. száma,				
%-a:	29 - 29%	14,5 - 14%	32,35 - 32%	24,9 - 25%

Úgy tűnik, némi fenntartással rátalálhatunk az olvasási és a hivatkozási szokások egyik lényeges különbségére: arra, hogy az olvasó (kéréső) kutató számára elsődlegesen fontos a viszonylag frissen megjelent folyóiratok figyelemmel kísérése, fontosabb, mint amilyennek a hivatkozások alapján föltételeztük. A nem jelentéktelen aránykülönbség azonban mérlegelésre késztet, s eközben rájövünk, hogy az Akadémiai Könyvtár a kurrens külföldi néprajzi periodikumok egyik legnagyobb bázisa, jelentős számu egyetlen hazai példánnyal rendelkezik, tehát itt van lehetőség a legujabb folyóiratok olvasására. Másrészt az is tény, hogy az olvasás megelőzi a publikálást - a hazai gyakorlatban nemegyszer évekkel is - s ez azt jelenti, hogy az olvasás idején még ujnak számító periodikum a megjelenés idejére már "réginek" minősül. Különösen áll ez, ha hosszú gyűjtőmunka eredményeként jelenik meg egy-egy tanulmány, ami a néprajztudományban nem ritkaság. E vizsgálódás szempontjából az igazán lényeges az, hogy Bükyné olvasásvizsgálata fokozottan aláhuzza azt a tényt, hogy a kurrens külföldi periodikumokra nagy szüksége van a néprajzkutatóknak. (Csak mellékesen jegyzem meg: érdemes lenne megvizsgálni, nem következik-e az olvasás és hivatkozás aránykülönbsége abból, hogy hiányos információ miatt a kutatók hosszú böngészésre kényyszerülnek, míg az őket érdeklő cikket megtalálják a külföldi lapokban.)

A két néprajzi szakfolyóirat 4-4 évfolyamában 166 kurrens periodikumféleségre hivatkoztak a tanulmányírók, ebből 39 periodikum szerepel mindkét szaklapban. Az Ethnographiában 41, az Acta Ethnographicában 30 azoknak a periodikumoknak a száma, amelyeknek egynél több cikkére történt hivatkozás. Ezek a számok világosan megmutatják, hogy a kisebb számu állandó folyóiratbázis mellett elég széleskörű az alkalmankint megnevezett periodikumok használata. (Az Ethnographiában 74, az Acta Ethnographicában 61 ez utóbbiak száma.)

A leggyakrabban hivatkozott periodikumok a következők (tekintet nélkül a hivatkozott cikk megjelenésének időpontjára):

3. táblázat

	hány évf. -ban		hány alkalommal
	Acta Ethn.	Ethn.	s z e r e p e l együtt
American Anthropologist (USA)	2	1	11
Anthropos (Svájc)	1	1	8
FF Communications (Finnország)	4	3	18
Korunk (Románia)	2	2	13
Man (Anglia)	1	2	5
Oceánia (Ausztrália)	1	1	28

	hány évf. -ban		hány alkalommal
			s szerepel
	Acta Ethn.	Ethn.	együtt
Slovensky Národopis (Csehszl.)	3	3	9
Szovjetszkaja Etnografija (SzU)	1	2	7
Zeitschrift für Ethnologie (NSzK)	4	1	12

Az itt felsorolt folyóiratok egy részét - hivatkozott cikkeinek számát figyelembe véve - megelőzi a romániai Művelődés (24), Igazság (13), "Falvak Dolgozó Népe" (12) és Hargita (9), valamint két lengyel folyóirat: a "Studia Socjologiczne" (11) és a "Roczniki Socjologii Wsi" (10), ezek a viszonylag nagy számok azonban úgy alakultak ki, hogy egy vagy két tanulmányíró hivatkozott a jelzett folyóirat ennyi cikkére - vagyis felhasználásuk inkább alkalomszerű.

A táblázatból egyébként az világlik ki, hogy a legszélesebb körben a "FF Communications", a "Slovensky Národopis", a "Zeitschrift für Ethnologie" és a Korunk használható föl, a néprajztudomány egy-egy ága számára viszont az Oceania és az Anthroposkülönösen nélkülözhetetlen - természetesen több más periodikum mellett.

Megállapíthatjuk még azt is, hogy a táblázatban szereplő periodikumok a Korunk kivételével mind a néprajztudomány szakfolyóiratai. Ez a tény pedig azt mutatja, hogy a különben elég nagy számban hivatkozott egyéb szaktudományi periodikumok (az összes említés 30,8%-a rájuk esik) csak esetenként, s akkor is kevés cikkükre történő utalással szerepelnek. A két lengyel folyóirat kivétel. Sajátos viszont a Korunk és a többi romániai magyar irodalmi-kulturális lap helyzete és szerepe, amelyek - itt kiadott magyar néprajzi szakfolyóirat hiányában - e szakperiodikum szerepét is betöltik.

Tizenöt folyóiratot említettem meg itt cím szerint. Ez semmiképp sem jelenti azt, hogy a többi hivatkozott periodikumot jelentéktelennek ítélem. A helyszüke kényszerített arra, hogy a még 10-15 három-öt cikkkel szereplő folyóiratot most említés nélkül hagyjam, és csak a későbbi összevetés során utaljak rájuk.

Ahhoz egyébként, hogy a magyar kutatók szempontjából nélkülözhetetlen, fontos külföldi periodikumokat fölmérjük, hasznos segítséget nyújt a Sándor-bibliográfia 2. kötete (4). Ő a hungarica-anyagot tartalmazó külföldi periodikumokon kívül azokat is feldolgozta, amelyben külföldi szerzőnek bármilyen tárgy, de Magyarországon ismertett cikke jelent meg. Nyilván nem véletlen, hogy periodikumjegyzékében szereplő kiadványok nagyobbik része megegyezik az általam vizsgált két folyóirat föltárt periodikumanyagával. Csupán három gyakran hivatkozott lap nem szerepel nála: a "Man", a "Cesky Lid" és a lengyel "Lud".

KÜLFÖLDI REFERÁLÓ LAPOK NÉPRAJZI PERIODIKUMANYAGA

Korábban utaltam már arra, hogy a néprajz internacionális jellegű tudomány is, és ebből az is következik, hogy - akár csak a többi tudományág képviselői - a néprajzkutatók sem dolgozhatnak függetlenül külföldi kol-

légáiktól, azok eredményeitől. Periodikumszükségletüknek tehát több ponton érintkeznie kell. Hogy melyek ezek a pontok, az nyilván az igények alapján összeállított referáló lapok anyagának vizsgálatából is kiderülhet: ezekben ugyanis az említés mennyisége ugyanugy értékitélet, mint a hivatkozások száma; megmutatja, mely kiadványok közlik általában a gyakran keresett tanulmányokat, ill. melyek használhatók a tudományág több területén is.

Az átnézett anyag a következő:

	évfolyam	per. féleség	cikk
Abstracts in Anthropology (USA) ⁺	1970. és 1972.	118	788
Abstracts of Folklore Studies (USA)	1970, 72, 74.	397	2445
Anthropos (Periodica rovat) (Svájc)	1972 és 1974.	186	1634
Bulletin Signalétique 521.			
Sociologie, Ethnologie (Franciao.)	1972 és 1974.	440	3477
Demos (NDK)	1970, 72, 74.	192	1064

⁺Az 1970-es évf. Ethnology, az 1972-es Cultural Anthropology rovatának anyaga. A lap 1972-ben megszűnt.

Az öt folyóirat együtt adhat viszonylag teljes képet. A Demos a szocialista országok anyagát referálja, a két amerikai lap erősen Egyesült Államok-centrikus, a "Bulletin Signalétique" különösen a francia nyelvterületre figyel, de emellett jól szemsugarába fogja Európát. Az Anthropos nem referáló lap ugyan, de Periodica rovata gazdag repertóriumot tartalmaz kifejezetten nyugat-európai orientációval s enyhe német-központúsággal. Az egyetlen az öt közül, amely szovjet lapokra nem figyel.

A főnti számadatok további bontásából, vizsgálatából azt szűrhetjük le, hogy a legállandóbb periodikumházissal az Anthropos dolgozik: a két vizsgált év 186 említett periodikumféleségéből 79 (42,4%) mindkét évben szerepel. A Bulletin Signalétique-ben 27,9% a mindkét évben referált periodikumok száma - a másik három lapban pedig már egészen kevés: 15-19% közt mozog. Ez annyit jelent, hogy ez utóbbiaknak szűkebb az állandó bázisa, és jóval több az egyszer-egyszer (3-5, esetleg még több évenként) referált lapok száma. Mindegyik formának megvan a kétségtelen előnye, a könyvtári szerzeményezés (megrendelés) szempontjából azonban biztosan a két előbb említett lap igazít el jobban.

Az öt lap leggyakrabban, ill. legtöbb cikkel szereplő periodikumai a következők:

	helyezésszám (1-25-ig), ill. említés (+) ^{xx}				
	AbA	AbF	Anth.	Bull. Sign.	Demos
Ceský Lid (Csehszl.)	+	+	+	23.	3.
American Anthropologist (USA)	1.	+	1.	+	-
América Indígena (Mex.)	+	9.	12.	15.	-
History of Religions (USA)	+	14.	20.	+	-
Journ. of the Afr. Hist. (USA)	+	+	10.	29.	-
Africa (nemzetközi)	+	+	8.	+	-
Ethnology (USA)	3.	-	2.	8.	-

	Helyezésszám (1-15-ig), ill. említés (+) ^{xx}				
	AbA	AbF	Anth.	Bull. Sign.	Demos
Man (Anglia)	14.	-	3.	9.	-
L'Homme (Franciao.)	23.	-	8.	6.	-
Ethnomusicology (USA)	15.	-	24.	5.	-
Cah. d'Études Africaines (Fr. o.)	24.	-	4.	11.	-
Objets et Mondes (Franciao.)	20.	-	22.	2.	-
Rev. de Tnogr. si Folclor (Rom.)	-	+	-	4.	1.
Oceania (Ausztrália)	+	-	14.	16.	-
Current Anthropology (USA)	16.	-	13.	+	-
Slovensky Národopis (Csehszl.)	-	-	+	24.	2.
Japanese J. of Ethnol. (Japán)	+	-	21.	14.	-
Journ. of Polynesian Soc. (A.)	+	-	19.	22.	-
Anthropos (Svájc)	+	-	-	3.	+
Human Organization (USA)	4.	+	-	+	-
Southw. J. of Antropology (USA)	5.	+	-	+	-
Présence Africaine (Franciao.)	-	+	6.	+	-
Antrop. Quarterly (USA)	8.	-	+	+	-
Behavior Science Notes (USA)	12.	-	+	+	-
Bijdr. tot de Taal-, Landen Vol- kenkunde (Hollandia)	+	-	16.	+	-
Comparative Studies (USA)	19.	+	-	+	-
Ethnos (Svédország)	21.	-	+	+	-
Szov. Etnografija (SzU)	-	-	-	1.	6.
Man in India (India)	6.	-	-	12.	-
Zeitschr. für Ethnologie (NSzK)	-	-	23.	18.	-
Folklore (Anglia)	-	2.	+	-	-
Proverbium (Finnország)	-	6.	+	-	-
Anthropológica (Venezuela)	9.	-	-	+	-
Journ. de la Oceanistes (Fr. o.)	-	-	+	10.	-
African Studies (D-Afrika)	-	-	15.	+	-
Baessler Archiv (NSzK)	-	-	16.	+	-
Anales de Antropologia (Mex.)	-	+	19.	-	-

^{xx}A + jellel jelzem, ha az illető periodikumot a referáló lap említi, de "rangsorában" a 25. helynél hátrább foglal helyet.

Megközelítően ugyanennyi (30-40) periodikumot sorolhatnék még föl, amelyek ugyan egyik referáló lap első 25 legtöbbet referált folyóirata közt sem fordulnak elő, de nem jelentéktelen cikkmennyiséggel többjük is említi őket. (Ilyen többek közt a Lud, a Mankind, Tools and Tillage, Expedition, Ethnohistory, Homo, Sociologus, Rivista di Etnografia, Scottish Studies, stb.) Ezeket a következő fejezetben a periodikumbázis összeállításánál természetesen figyelembe vesszük.

A táblázatban szereplő 37 folyóirat eléggé változatos területi eloszlást mutat, bár az Egyesült Államok tulsulya vitathatatlan (11 féleség). Még a referáló lapok ismert orientációjától eltekintve is - elfogadható a közép- és kelet-európai országok képviselése, főként, ha ide számítjuk a

légáiktól, azok eredményeitől. Periodikumszükségletüknek tehát több ponton érintkeznie kell. Hogy melyek ezek a pontok, az nyilván az igények alapján összeállított referáló lapok anyagának vizsgálatából is kiderülhet: ezekben ugyanis az említés mennyisége ugyanugy értékitélet, mint a hivatkozások száma; megmutatja, mely kiadványok közlik általában a gyakran keresett tanulmányokat, ill. melyek használhatók a tudományág több területén is.

Az átnézett anyag a következő:

	évfolyam	per. féleség	cikk
Abstracts in Anthropology (USA) ⁺	1970. és 1972.	118	788
Abstracts of Folklore Studies (USA)	1970, 72, 74.	397	2445
Anthropos (Periodica rovat) (Svájc)	1972 és 1974.	186	1634
Bulletin Signalétique 521.			
Sociologie, Ethnologie (Franciao.)	1972 és 1974.	440	3477
Demos (NDK)	1970, 72, 74.	192	1064

⁺Az 1970-es évf. Ethnology, az 1972-es Cultural Anthropology rovatának anyaga. A lap 1972-ben megszűnt.

Az öt folyóirat együtt adhat viszonylag teljes képet. A Demos a szocialista országok anyagát referálja, a két amerikai lap erősen Egyesült Államok-centrikus, a "Bulletin Signalétique" különösen a francia nyelvterületre figyel, de emellett jól szemsugarába fogja Európát. Az Anthropos nem referáló lap ugyan, de Periodica rovata gazdag repertóriumot tartalmaz kifejezetten nyugat-európai orientációval s enyhe német-központúsággal. Az egyetlen az öt közül, amely szovjet lapokra nem figyel.

A főnti számadatok további bontásából, vizsgálatából azt szűrhetjük le, hogy a legállandóbb periodikumházissal az Anthropos dolgozik: a két vizsgált év 186 említett periodikumféleségéből 79 (42,4%) mindkét évben szerepel. A Bulletin Signalétique-ben 27,9% a mindkét évben referált periodikumok száma - a másik három lapban pedig már egészen kevés: 15-19% közt mozog. Ez annyit jelent, hogy ez utóbbiaknak szűkebb az állandó bázisa, és jóval több az egyszer-egyszer (3-5, esetleg még több évenként) referált lapok száma. Mindegyik formának megvan a kétségtelen előnye, a könyvtári szerzeményezés (megrendelés) szempontjából azonban biztosan a két előbb említett lap igazít el jobban.

Az öt lap leggyakrabban, ill. legtöbb cikkel szereplő periodikumai a következők:

	helyezésszám (1-25-ig), ill. említés (+) ^{xx}				
	AbA	AbF	Anth.	Bull. Sign.	Demos
Cesky Lid (Csehszl.)	+	+	+	23.	3.
American Anthropologist (USA)	1.	+	1.	+	-
América Indígena (Mex.)	+	9.	12.	15.	-
History of Religions (USA)	+	14.	20.	+	-
Journ. of the Afr. Hist. (USA)	+	+	10.	29.	-
Africa (nemzetközi)	+	+	8.	+	-
Ethnology (USA)	3.	-	2.	8.	-

	Helyezésszám (1-15-ig), ill. említés (+) ^{xx}				
	AbA	AbF	Anth.	Bull. Sign.	Demos
Man (Anglia)	14.	-	3.	9.	-
L'Homme (Franciao.)	23.	-	8.	6.	-
Ethnomusicology (USA)	15.	-	24.	5.	-
Cah. d'Études Africaines (Fr. o.)	24.	-	4.	11.	-
Objets et Mondes (Franciao.)	20.	-	22.	2.	-
Rev. de Tnogr. si Folclor (Rom.)	-	+	-	4.	1.
Oceania (Ausztrália)	+	-	14.	16.	-
Current Anthropology (USA)	16.	-	13.	+	-
Slovensky Národopis (Csehszl.)	-	-	+	24.	2.
Japanese J. of Ethnol. (Japán)	+	-	21.	14.	-
Journ. of Polynesian Soc. (A.)	+	-	19.	22.	-
Anthropos (Svájc)	+	-	-	3.	+
Human Organization (USA)	4.	+	-	+	-
Southw. J. of Antropology (USA)	5.	+	-	+	-
Présence Africaine (Franciao.)	-	+	6.	+	-
Antrop. Quarterly (USA)	8.	-	+	+	-
Behavior Science Notes (USA)	12.	-	+	+	-
Bijdr. tot de Taal-, Landen Vol- kenkunde (Hollandia)	+	-	16.	+	-
Comparative Studies (USA)	19.	+	-	+	-
Ethnos (Svédország)	21.	-	+	+	-
Szov. Etnografija (SzU)	-	-	-	1.	6.
Man in India (India)	6.	-	-	12.	-
Zeitschr. für Ethnologie (NSzK)	-	-	23.	18.	-
Folklore (Anglia)	-	2.	+	-	-
Proverbium (Finnország)	-	6.	+	-	-
Anthropológica (Venezuela)	9.	-	-	+	-
Journ. de la Oceanistes (Fr. o.)	-	-	+	10.	-
African Studies (D-Afrika)	-	-	15.	+	-
Baessler Archiv (NSzK)	-	-	16.	+	-
Anales de Antropologia (Mex.)	-	+	19.	-	-

^{xx}A + jellel jelzem, ha az illető periodikumot a referáló lap említi, de "rangsorában" a 25. helynél hátrább foglal helyet.

Megközelítően ugyanennyi (30-40) periodikumot sorolhatnék még föl, amelyek ugyan egyik referáló lap első 25 legtöbbet referált folyóirata közt sem fordulnak elő, de nem jelentéktelen cikkmennyiséggel többjük is említi őket. (Ilyen többek közt a Lud, a Mankind, Tools and Tillage, Expedition, Ethnohistory, Homo, Sociologus, Rivista di Etnografia, Scottish Studies, stb.) Ezeket a következő fejezetben a periodikumbázis összeállításánál természetesen figyelembe vesszük.

A táblázatban szereplő 37 folyóirat eléggé változatos területi eloszlást mutat, bár az Egyesült Államok tulsulya vitathatatlan (11 féleség). Még a referáló lapok ismert orientációjától eltekintve is - elfogadható a közép- és kelet-európai országok képviselete, főként, ha ide számítjuk a

most föl nem tüntetett, de a sorba beletartozó két magyar folyóiratot, az Acta Ethnographicát és az Ethnographiát. A nyelvi megoszlás már - érthetően - egysikubb: az öt világnyelv lefoglal magának 30-at - s ennek majd kétharmada (18) angol nyelvű.

A lista a referáló lapokat is jellemzi némileg. A Bulletin Signalétique-ben 3 kivétellel az összes folyóirat szerepel, s az Anthroposból is csak 8 hiányzik. A legtöbb hézagot - miután a Demost területi korlátozottsága miatt ilyen szempontból nem vehetjük figyelembe - az Abstracts of Folklore Studies oszlopában találjuk mintegy bizonyítékul arra, hogy a legtöbb periférikus - csak amerikai szempontból érdekes - folyóiratot ez referálja.

Ahogy hazai kutatóink hivatkozásait a Sándor-bibliográfia segítségével kontrolláltuk, a referáló lapok adatainak kontrollját az Ulrich's International Periodicals Directory (15. Ed. 1973-74. A Bowker Serials Bibliography. R. R. Bowker Company New York et London) c. folyóiratjegyzék segítségével végezhetjük el. Az említett 37 periodikumból mindössze hármat nem találunk meg benne: egy mexikóit és két franciát. (Ez utóbbiak kimaradása feltehetően az Ulrich's angol nyelvterületi orientációjának is következménye.)

Itt is fontosnak tartom megjegyezni, hogy nem csupán ezt a 37 periodikumot itélem jelentősnek a néprajzi kutatások szempontjából, hiszen ennek többszöröse az a periodikum-mennyiség, amelyet - ha ritkábban, kevesebb cikkel is - több lap is referál. Az látszik csak kétségtelennek, hogy ez a 37 (meg a még jelzett 30-40) tarthat számot a legnagyobb érdeklődésre a nemzetközi néprajzi életben.

A KÜLFÖLDI REFERÁLÓ LAPOK ÉS A MAGYAR HIVATKOZÁSOK ANYAGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA

a) Különbséget vehetünk észre a megemlitett periodikumok és a referált (hivatkozott) cikkek számarányaiban. A referáló lapokban egy periodikumféleségre átlagosan jóval többszöri említés jut, mint a két magyar folyóirat négy-négy évfolyamának hivatkozásaiban. (A legmagasabb az Anthropos átlaga: 8,7, legalacsonyabb az Abstracts of Folklore Studies-é: 5,2 - a magyaroké viszont csak 3,1.) Részben persze természetes is ez az aránykülönbség, mivel a referáló lapok a föltételezett érdeklődést figyelembe véve a várhatóan többeket érdeklő - "tipikus" - cikkeket ismertetik, a hivatkozók viszont az épp akkor szükségeset, egyedi (esetleg egyszeri) igényük szerint választják ki. Ez a tény aláhuzza azt a gondolatot, hogy pusztán számadatok alapján nem lehet dönteni egy folyóirat szükségességéről vagy szükségtelenségéről. De - a könyvtárak oldaláról nézve - az is igaz, hogy a használat gyakorisága szempont kell hogy legyen a megrendelésben. Ugy tűnik, néhány problematikus esetben az segíthet, ha 4 évnél tágabb időszak hivatkozásait is áttekintjük.

b) Néhány várható s néhány érdekes különbség van a periodikumok származási országait és nyelvét illetően.

5/a. táblázat

összes periodikum	Abstr. of Folk. St. ⁺⁺ 466	Anthropos 186	Bull. Sign. 440	Acta+Ethn. 166	Sándor- bibl. 144
	%	%	%	%	%
USA	255-54,7	21-11,2	57-12,9	20-12,0	12- 8,3
Eur. kívüli	59-12,5	28-15,5	78-17,7	3- 1,8	5- 3,4
Anglia	29- 6,2	11- 5,9	19- 4,3	4- 2,4	7- 4,8
Franciao.	13- 2,2	18- 9,6	93-21,1	7- 4,2	7- 4,8
NSzK	17- 3,6	22-11,7	18- 4,09	23-13,8	18-12,5
SzU	6- 1,2	---	14- 3,1	12- 7,2	18-12,5
Magyarország	4- 0,8	5- 2,6	6- 1,3	csak külf.	vizsg.
Szoc. országok (SzU, M. o. nem)	28- 6,0	11- 5,9	52-11,8	49-29,5	55-38,1
Finnugor népek	5- 1,07	3- 1,6	1- 0,2	13- 7,8	3- 2,08
Egyéb európai	50-10,7	67-36,02	102-23,1	35-21,08	19-13,1

⁺⁺ Az Abstracts in Anthropology arányai nagyjából hasonlóak; átnézett két évfolyamában magyar és szovjet periodikum nem szerepelt.

Négy sor arányai térnek el lényegesen, s mutatják a magyar néprajzkutatók sajátos - természetes - igényeit. Az "Európán kívüli országok" kiadványai a nemzetközi "piacon" jóval keresettebbek, mint itthon, hiszen viszonylag kevés hazai kutató foglalkozik a primitív népek néprajzával, s a kis terület, amelyet befognak, úgy látszik, kevés periodikumból áttekinthető. Fordított az arány a három másik sorban (SzU, szoc. országok, finnugor népek), ami még inkább magától értetődő dolog. És arra készlet, hogy a szocialista országok referáló lapjának adataival is összemérjük ezeket részleteikben is.

5/b. táblázat

összes per.:	Demos 151	Acta + Ethn. 166	Sándor-bibl. 144
	%	%	%
SzU	31 - 20,5	12 - 7,2	18 - 12,5
NDK	22 - 14,5	3 - 1,8	10 - 6,9
Csehszlovákia	19 - 12,5	6 - 3,6	12 - 8,3
Lengyelország	19 - 12,5	16 - 9,6	1 - 0,6
Románia	11 - 7,2	20 - 12,0	29 - 20,1
Bulgária	14 - 9,2	---	---
Jugoszlávia	6 - 3,9	4 - 2,4	3 - 2,0
Albánia	4 - 2,6	---	---
(Magyarország)	23 - 15,2)		

Amint látjuk, a magyar kutatók érdeklődése Románia esetében mutat erősen pozitív, az NDK és Bulgária esetében pedig jelentős negatív eltérést, s ez földrajzi helyzetünkből természetesen adódik. A cseh és lengyel periodikumok valóságos hazai használati arányának megállapításához fontosak

a Sándor-bibliográfia adatai, ti. a két folyóirat egyetlen cikkében történik a hivatkozás a lengyel lapok nagy részére.

A PERIODIKUMOK NYELVI MEGOSZLÁSA

6. táblázat

	Abstr. of Folk. S.	Anthropos	Bull. Sign.	Acta+Ethn. ⁺	Sándor- bibl.
összes per.:	466	186	440	166	144
	%	%	%	%	%
angol:	318-68,8	56-30,1	125-28,4	38-22,8	20-13,8
német:	27- 5,8	39-20,9	35- 7,9	48-28,9	39-27,8
francia:	20- 4,2	28-15,05	142-32,2	5- 3,04	8- 5,5
orosz:	5- 1,07	---	14- 3,1	12- 7,2	17-11,8
spanyol:	22- 4,7	16- 8,6	26- 5,9	---	3- 2,08
olasz:	2- 0,4	5- 3,2	19- 4,3	1- 0,6	3- 2,08
	84,37	77,85	81,8	62,54	62,34

⁺Az Acta E. és az Ethnographia tárgyalt évfolyamaiban 14 (84, %), a Sándor-bibliográfiában 18 (12,5%) a magyar nyelvű külföldi periodikumok száma.

Nem lehet szó nélkül hagyni az Abstracts of Folklore Studies (és az Abstracts in Anthropology - amelyben még nagyobb az angol tulsúly) nyelvi egyoldalúságát, bár most minket elsősorban az összkép érdekel. Eszerint a három (négy) referáló lap periodikumanyagának több mint egyharmada angol nyelvű - nálunk csak kb. egyhatoda. (Ha a referált/hivatkozott cikkek szempontjából hasonlítjuk össze őket, még tágabbra nyílik az olló.) Majdnem fordított a helyzet a német nyelv tekintetében, bizonyítva, hogy az évszázados "nyelvi örökség" még mindig hat. Hogy azonban mégis számottevő a változás e téren, azt az orosznyelvűség hazai előretörése bizonyítja. Végül feltűnhet még a francia nyelv egészen mellékes szerepe hazai kutatóinknál.

Bükyné az Akadémiai Könyvtár olvasói közt folytatott nyelvhasználati vizsgálódása eredményeképpen kimutatta, hogy a 10 néprajzkutató által olvasott periodikumok nyelve a következőképpen oszlott meg (5): többnyelvű: 4, német: 5, angol: 5, francia: 2, orosz: 1, román: 1.

Nem tudjuk, a többnyelvűekből milyen nyelven olvastak éppen, a német és angol vezető szerepe azonban itt is kétségtelen. Merészebb következtetéseket a kis számok miatt nem vonhatunk le.

c) Az eddigi adatokból már sejthető volt az a tény, hogy a referáló lapok és a magyar hivatkozások periodikumanyaga legalább 60-70%-ban eltér egymástól. Az Acta Ethnographica és az Ethnographia évfolyamaiban a 25 legtöbbször hivatkozott lapból 17 nincs ott a külföldi lapok első huszonöt helyet elfoglaló periodikumai között. Nincs, mert e 17 közül 7 magyar nyelvű romániai, 1 román nyelvű, 3 lengyel, 2 szovjet és 1 finn lap - vagyis nagyrészt egyetlen területhez, népcsoporthoz kötődnek. A fennma-

radó 4 nyugati lap kisebb cikkszámmal - már szerepel is legalább egyik referáló lapban.

d) A 30-40%-nyi azonos periodikum alapján lehetőségünk van arra, hogy körvonalazzunk egy olyan periodikumbázist, amelyet kiindulópontul használhatunk a könyvtárak anyagának fölméréséhez. (L. a következő rész 7. sz. táblázatában.)

A KURRENS KÜLFÖLDI PERIODIKUMOK A TUDOMÁNYÁGI SZAKKÖNYVTÁRAKBAN

A Szakirodalmi Kalauz (Gyűjtőkori Kódex) 1969-ben három könyvtárat jelölt meg a néprajztudomány területén kooperáló szakkönyvtárként: "az osztatlan tudományág tudományági szakkönyvtáraként" a Néprajzi Múzeum Könyvtárát (a továbbiakban: NMK), gyűjtésben érdekelt könyvtárakként pedig az ELTE Néprajzi Intézet Könyvtárát (ELTE NIK) és a KLTE Néprajzi Tanszékének Könyvtárát (KLTE NTK). Azóta állomány tekintetében felnőtt a második helyre az MTA Néprajzi Kutatócsoport Könyvtára (MTA NKCSK), tehát jelenleg négy néprajzi szakkönyvtár működik az országban - közülük három Budapesten.

E könyvtárak állományában a kurrens külföldi periodikumok meglehetősen eltérő arányban szerepelnek. A Gyűjtőkori Kódex adatai a következők: NMK 492, ELTE NIK 22, KLTE NTK 31. A "Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban" c. kiadvány, amely a csereként és ajándékként beérkező folyóiratokat, évkönyveket nem tünteti föl, 1973-ra 23-at jelez az ELTE NIK-nél és 22-t a KLTE Központi és tanszéki könyvtáránál együttesen, az NMK-ból pedig mintegy 70-80 periodikum szerepel itt. Az NMK-ban átnéztem a kurrens külföldi folyóiratok beérkezését regisztráló naplót, s eszerint 1975. aug. 31-ig 258 féleség érkezett be az 1974-es évfolyamok számaiból. Ugyancsak feldolgoztam az MTA NKCSK kardex-nyilvántartását, s ebből kitűnt, hogy 60 féle periodikumot kaptak az 1974-es évfolyamból. A jelenlegi állapotot tehát - a fenti adatok alapján, némi becsléssel - a következőképpen jellemezhetjük:

NMK:	260-280 féleség
MTA NKCSK:	60-70 féleség
ELTE NIK:	20-30 féleség
KLTE NTK:	20-30 féleség

Az említetteken kívül két könyvtárat még föltétlenül számításba kell vennünk a néprajzi kutatómunka, ill. periodikumbázis szempontjából. Az MTA Könyvtára az egyik, amelynek ugyan nem tartozik gyűjtőköréhez a néprajztudomány, ám a "Kurrens külföldi periodikumok a magyar könyvtárakban" és a "Kurrens külföldi periodikus kiadványok jegyzéke" (MTA Könyvtára, Bp. 1973.) c. kiadványok együttes adatai alapján 224 néprajzi érdekű periodikum érkezett a könyvtárba. Így az NMK-val együtt legjelentősebb folyóiratbázisa a magyar néprajzkutatásnak.

A másik könyvtár az MTA Népzene-kutató Csoport Könyvtára, ahova 1973-ban 15 olyan külföldi periodikumra fizettek elő, amely a hivatkozásokban is szerepelt.

Meglévő adataim szerint (tehát címszerűen föltárva) 274 periodikum-féleség található meg a néhány néprajzi szakkönyvtárban. Ezek országonkénti megoszlása a következő:

USA:	37 - 13,7%	Csehszlovákia:	14 - 5,1%
Eur. kívüli:	24 - 9,2%	Románia:	10 - 3,7%
SzU:	22 - 8,1%	Lengyelo.:	15 - 5,5%
Anglia:	16 - 5,9%	Jugoszl.:	8 - 2,9%
Franciao.:	12 - 4,4%	NDK:	7 - 2,5%
NSzK:	21 - 7,7%	Bulgária	4 - 1,4%
Finnugor:	23 - 8,5%	Albánia:	2 - 0,7%
		Egyéb eur. o.:	59 - 21,5%

Ha visszalapozunk az 5/a. és az 5/b. táblázathoz, és adatainkat összevetjük a két magyar folyóirat hivatkozásainak és a Sándor-bibliográfia periodikumjegyzékének adataival, szembetűnő hasonlóságokat kell konstataálnunk. Ez önmagában persze azt is jelenthetné, hogy a kutatók azokat a folyóiratokat olvassák, amelyeket a könyvtárakban megtalálnak. Ám még ha ez igaz is lenne, az arányokban nem volna kötelezően szükségszerű az egyezés. Mint ahogy nem is az az "Európán kívüli" és a "Románia" rovatban. Az előbbi esetben az állomány kihasználatlansága az érdekelt kutatógárda kis számából adódik, az utóbbinál pedig látszatra az növeli a kihasználtsági arányt, hogy a kutatók számos olyan irodalmi-kulturális lapot is felhasználnak, amely a szakkönyvtárakban nem található meg. Vagyis úgy tűnik, az állomány országonkénti megoszlása megfelel a hazai néprajztudomány igényeinek.

A könyvtárakban található periodikumok nyelvi megoszlása részben a referáló lapokéhoz közelit: itt ugyanis már az angol vezet (25,5%) a német (20,8%) előtt. A másik említésre méltó tény három (illetőleg négy) nyelvnek (lengyel, cseh és szlovák, finn) az elég magas arányszáma 5,4%, 4,0%, 3,6%).

Ezek után nézzük meg, hogy a korábban már említett "eszmei" folyóiratbázissal milyen arányban rendelkeznek szakkönyvtáraink, ill. a két pótlólag említett könyvtár:

7. táblázat

Periodikum címe	Referálás száma ⁺	Magyar hiv. sz.	Bibliogr. előford.	M.o-i lelőhely (szakkönyvtár)
Am. Anthropologist	127 (4)	11	U., S.	NMK, ELTE NIK
Szov. Etnografija	183 (3)	7	U., S.	NMK, ELTE, MTANK Akad., MTA Népz.
Man (A)	121 (4)	5	U. -	NMK, ELTE, Akad.
Oceania (Au-lia)	60 (3)	28	U. -	NMK
Cesky Lid (Cs.)	41 (5)	3	U., S.	NMK, ELTE, MTA NK Akad.
Rev. de Etn. și Folcl. (R.)	133 (3)	4	U., S.	NMK, ELTE, MTA NK Akad., MTA Népz.

Periodikum címe	Referálás száma ⁺	Magyar hiv. sz.	Bibliogr. előford.	M. o-i lelőhely (szakkönyvtár)
Anthropos (Svájc)	69 (3)	8	U., S.	NMK, KLTE, Akad.
Zeitschr. f. Ethnol. (NSzK)	44 (3)	12	U., S.	ELTE, MTA NK, Akad.
Slov. Národopis (Cs.)	37 (3)	9	U., S.	NMK, ELTE, MTA NK Akad.
Current Anthrop. (USA)	60 (3)	3	U. -	NMK, ELTE, MTA NK Akad.
Ethnology (USA)	137 (3)	1	U., S.	Akad.
Baessler Archiv (NSzK)	46 (2)	2	U., S.	NMK, Akad.
Proverbium (Fi.)	50 (2)	3	U. -	NMK, MTA NK, Akad.
L'Homme (Fr.)	100 (4)	1	U. -	NMK, KLTE, Akad.
Folklore (A.)	90 (2)	2	U. -	NMK, ELTE, MTA Népsz.
J. of Polynesian Soc. (A)	50 (3)	2	- S.	NMK
Lud (Le.)	20 (3)	5	- -	NMK, MTA NK
F.F. Communication (Fi.)	2 (1)	18	U., S.	NMK, ELTE, MTA NK Akad.
Studii și Cercetarii (R.)	7 (3)	6	U., S.	Akad.
Prähist. Zeitschr. (NSzK)	4 (1)	7	- -	Akad.
Deutsches J. f. Volksk. (NDK)	0 -	5	U., S.	ELTE, MTA NK
Zeitschr. f. Volksk. (NSzK)	12 (2)	4	U., S.	NMK, ELTE, MTA, KLTE, Akad.

⁺Zárójelben találjuk, hogy hány referáló lap referálta a periodikumot.

Még 16, a referáló lapok által sűrűn hivatkozott folyóirat van, ezek viszont magyar hivatkozásokban nem szerepeltek. Közülük azonban 13 megtalálható a szakkönyvtárakban. (Egyébként - amint az látható is - a táblázat utolsó 6 tétele a magyar kutatók szempontjait figyelembe véve került ide.)

Táblázatunk 22 periodikumféleségéből 2 olyan, amely csak az Akadémiai (azaz nem szak-) Könyvtárba jár, ez az Ethnology, mint kimondottan néprajzi folyóirat esetében nem megnyugtató. Az Akadémiai Könyvtár neve egyébként is sűrűn előfordul a táblázatban, mintegy arra csábitva, hogy állományára jobban odafigyeljünk.

Az imént állapítottuk meg, hogy a négy néprajzi szakkönyvtár periodikumállománya 274 féleség. A referátumok és a hivatkozások alapján viszont 388 periodikum címe gyűlt össze nálam azokból, amelyek néprajzi jellegűek vagy legalábbis néprajzi érdeűek, s amelyek hazai könyvtárban egyáltalán megvannak. Eszerint 114 azoknak az időszak kiadványoknak a száma, amelyek nem néprajzi szakkönyvtárban találhatóak. Meglepően sok - de még meglepőbb, hogy ezek közül 34 kimondottan néprajzi tárgyú

folyóirat, köztük a már említett Ethnology, s a hivatkozásokban és referáló lapokban szintén előforduló lett "Arheologija un Etnografija", az "Archiv für Völkerkunde", a "Jahrbuch für Volksliedforschung". Ha azonban az Akadémiai Könyvtárat is néprajzi szakkönyvtárrá "minősítjük", a 114 hiányzó kiadványból csak 15 marad, néprajzi tárgy pedig csak egy. Vagyis az Akadémiai Könyvtár 99 olyan periodikumot gyűjt vizsgálódási területünkről, amely néprajzi szakkönyvtárainkba nem érkezik be, sőt ebből a mennyiségből 68 egyetlen hazai példány. A néprajztudomány tágran értelmezett területéről az NMK 97 periodikum egyedüli gazdája, az MTA NKCSK mindössze hatnak, az ELTE NIK és a KLTE NTK egynek sem. Ezek az adatok világosan mutatják az Akadémiai Könyvtár helyét a néprajzi periodikumok gyűjtésében.

Az "eszmei" periodikumháziást nézve elégedettek lehetünk előfordulásukkal a hazai szakkönyvtárak összességében. Korábban azonban azt is láthattuk, hogy mind a referáló lapokban, mind a hivatkozásokban elég nagy volt a szóródás, azaz a kiválasztott kiadványok sokszorosát említik meg a kutatók alkalmankint, ami azt jelenti, hogy ezek nélkül sem tudnak dolgozni, hiszen lehetséges, hogy e kevesebbszer hivatkozott lap egy szűkebb ágazat nélkülözhetetlen forrása. Nos, a magyar kutatók 166 periodikumféleségre hivatkoztak, amelyből talán leszámíthatjuk a nem rendszeresen megjelenő intézeti kiadványokat, s akkor a számuk mintegy 150-re csökken. E 150-ből 39 nincs meg - pontosabban szólva az utolsó 4-5 évben nem érkezett be - magyar könyvtárakba. Ennek egy része feltehetően korábban még járt, vagy egy-egy száma bejött - így is marad azonban legalább másfél tucatnyi, amelyhez nem könyvtárban fértek hozzá a kutatók. A rájuk hivatkozás minimális mennyisége miatt ez nem is lényeges az állomány szempontjából, azt viszont jól tükrözi, hogy a kutatók adott esetben - ha kis mértékben is - a könyvtárakban meg nem található forrásokat is felhasználják.

A külföldi referáló lapok a következőképpen oszlanak el könyvtáraink között:

csak az NMK-ban: 2 (1 olasz, 1 dél-amerikai)
 csak az Akad.-ban: 4 (1-1 francia, svájci, bolgár, brazil)

több könyvtárban is:

Current Anthropology (USA)	NMK, MTA, NKCSK, ELTE NIK
Abstr. of Folklore St.	NMK, Akadémiai
Bull. Sign. 521.	NMK, KLTE, Akadémiai
Demos	NMK, MTA NKCSK, ELTE NIK
(Anthropos	NMK, KLTE, Akadémiai)

A legfontosabb 4 és az Anthropos tehát több szakkönyvtárban is megvan, és ez elég is lenne, ha az MTA NKCSK és az ELTE NIK is rendelkezne a Demoson kívül más európai lappal is.

A periodikumok beszerzési módjában döntő szerepe van a cserének. Bár itt az arány évről évre változhat, azt megállapíthatjuk, hogy legalább az anyag kétharmadát ezen az uton gyűjtik be. Sajátos módon ilyen szempontból legelőnyösebb helyzetben a nem néprajzi gyűjtőkörű Akadémiai

Könyvtár van, mivel a csere szempontjából legértékesebb hazai kiadvánnyal, az "Acta Ethnographica"-val rendelkezhet. (Érdekes, hogy az akadémiai hálózathoz tartozó MTA NKCSK mindössze egy példányt kap az Actából csere céljaira.) Így tehát a szakkönyvtárak saját időszaki kiadványaikra vannak utalva. Ebben legjobban az NMK áll (Ethnographia, "Néprajzi Értesítő"), de a másik két könyvtár is eredményesen propagálja néha önfeláldozó munkával születő kiadványait (az MTA NKCSK a "Népi kultúra - népi társadalom" címűt, a "Folklór Archivum"-ot és a Dokumentatio Ethnographica"-t, az ELTE NIK pedig az "Artes Populares"-t).

NÉHÁNY KÖVETKEZTETÉS, JAVASLAT

A referáló lapokban és a hivatkozásokban összesen közel 1000 periodikumféleséggel találkozhattunk. Ezek persze - láttuk - nem mind néprajzi tárgyak, de valamilyen szempontból mind a néprajzkutatók érdekkörébe tartoznak. A hazai szakkönyvtárakból összeirt 274 (ill. az Akadémiai Könyvtár állományával együtt 373) féleség magában foglal kb. 40-50 olyat is, amelyet forrásaink nem említettek, ám így is legalább 320 azoknak a periodikumoknak a száma, amelyek a főt említett 1000-ból hazánkban föllelhetők. Ha pedig ebből az 1000-ból levonjuk az 1-1 referáló lapban (s ott is kevés cikkel) szereplő mintegy 2-300-at, megállapíthatjuk, hogy az említésre érdemes (mert szükséges) néprajzi érdekű periodikumtermésnek közel 50%-ával rendelkeznek könyvtáraink. S ebben a mennyiségben az "eszmei bázisunk" (l. 7. táblázat) hiánytalanul benne van annyi szépséghibával, hogy az Ethnology és a Cahiers d'Etudes Africaines" csak az Akadémiaiban, a "Prähistorische Zeitschrift" pedig ugyanott és az ELTE Központi Könyvtárában van meg. Ugyanakkor a kevésbé használt (ritkán hivatkozott vagy referált) folyóiratok tekintetében a szakkönyvtárak között elhanyagolhatóan minimális az átfedés. Ezeket illetően legföljebb azt lehetne mérlegelni, nem sok-e - nyelvismertet és érdeklődést figyelembe véve - az 5-5 holland és dán, ill. a 2 japán nyelvű folyóirat, amelyekből némelyik az NMK-ba és az Akadémiai Könyvtárba is jár, bár mindegyik országból van 2-3 angol, ill. német nyelvű periodikum is könyvtárainkban. (Az is igaz persze, hogy az NMK-ba ezek 1974-ben csereként érkeztek.) Van azután ugyanitt 7 olyan, rendelés útján beérkezett folyóirat, amely sem a magyar hivatkozásokban, sem a referáló lapokban nem szerepelt: ezeknek a szükségességét tehát csak a könyvtári használat döntheti el.

A periodikumok könyvtárankénti eloszlása alapján láthatóvá válnak a körvonalai a kialakítandó néprajztudományi kooperációs körnek, információs rendszernek. Ennek jó működéséhez minimális módosításokra van szükség csupán.

A külföldi néprajztudományi periodikumok teljességre törekvő gyűjtése a kooperációs kör vezető könyvtárának, az NMK-nak - mint láttuk - jól szem előtt tartott profilja. Hogy e teljességhez még esetleg milyen folyóiratok beszerzése lenne szükséges vagy ajánlatos, abban a kutatói igényeket ismerő NMK-nak az Akadémiai Könyvtár is szolgálhat megerősítő adatokkal a hozzá egyetlen hazai példányként beérkező 68 periodikum használati arányairól.

Az Akadémiai Könyvtár egyébként két más, nagyon fontos funkciót lát el periodikumanyagával; egyrészt mint nem korlátozott gyűjtőkörű könyvtárnak módjában áll a más tudományok (nyelvészet, történelem) kutatói számára szükséges néprajzi ill. határterületi periodikumokat beszerezni, másrészt pedig mint nyilvános könyvtár a nem hivatásos néprajzkutatók ezirányu (jóval szűkebb körű) érdeklődését elégíti ki periodikumállományával. Így feltehetően a jövőben csökken majd az átfedés a két könyvtár néprajzi érdekű periodikumai között. (Jelenleg 107 féleség közös.) Külön előny a kooperáció szempontjából, hogy a folklór gyűjtőkörű MTA NKCSK az Akadémiai Könyvtár hálózatához tartozik: így adott a lehetőség a koordinációra a folklorisztikai szaklapok szerzeményezésében, amelyből az Akadémiai Könyvtár is gazdag anyaggal rendelkezik, másfél tucat olyan folyóirattal is, amely az MTA NKCSK-ba nem jár. Mindehhez persze szükségesnek látszana az Akadémiai Könyvtár besorolása a néprajztudományi kooperációs körbe is. Az ELTE NIK a néprajzoktatás szempontjait szem előtt tartva szerzeményez, s hogy a feladatát jól ellátja, arra bizonyíték többek közt az is, hogy a 7. táblázatban szereplő "eszmei" bázis periodikumai közül 12 (állományának fele) megtalálható ott.

A KLTE NTK annyiban tölt be más szerepet is, hogy - egyetlen vidéki néprajztudományi szakkönyvtár lévén - az adott terület kutatási központja is. Külföldi periodikumállományának pontos helyszini fölmérése mutathatná meg a rendszerben elfoglalandó helyét. Ehhez a fölméréshez lehetne kapcsolni a vidéki muzeumok s a néhány érdekelt megyei könyvtár szerepének vizsgálatát a helytörténeti-néprajzi kutatásban, s ennek során választ kaphatnánk arra a kérdésre is, hogy nem lenne-e indokolt a debrecenin kívül még 2-3 tájegységi szakközpont létrehozása, amelyek aztán többek között a területet speciálisan érdeklő külföldi periodikumokat is tervszerűen beszereznének. (A szegedi JATE pl. már most rendelkezik - a "Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban" óvatosan kezelendő adatai alapján is - 15 néprajzi érdekű periodikummal, s rajta kívül is több muzeumi könyvtár szerzeményez számottevően, bár úgy tűnik, nem eléggé céltudatosan.)

Az információszolgáltatást illetően ugyancsak további vizsgálatot igényel a referáló lapok használhatósága. Adataink azt mutatták, hogy a magyar kutatók számára a "Demos", anyagának egy részén kívül a másik két európai lap a leghasználhatóbb. Az "Anthropos" azonban csak cikk-bibliográfiát tartalmaz, tehát a bővebb tájékozódás a "Bulletin Signalétique 521."-ből volna lehetséges. A könyvtárvezetők tapasztalatai szerint azonban a kutatók ritkán használják a referáló lapokat. Tény, hogy minden kutatónak megvan a megszokott, figyelemmel kísért szűkebb periodikum-bázisa, ez azonban még nem kellene, hogy kizárja a tágabb horizontu tájékozódást. A lehető legpontosabban meg kell tehát tudnunk, mennyiben oka az idegenkedésnek a lapok ismeretlensége, esetleg használhatatlansága - s mennyiben a nyelvi megközelíthetetlenség. A "Bulletin Signalétique" esetében - amelynek az NMK-ban magam is találkozhattam felvágatlan számaival - nagyon valószínű ez az utóbbi ok. Ez esetben pedig a vizsgálat során arra is jó lenne választ kapni, milyen igény van arra, hogy egy továbbfejlesztett témaorientált információszolgáltatás keretében a lap szelektált anyagáról cikk - vagy/és címfordítások készüljenek legalább könyvtári használatra. Ez a fordítószolgáltatás kiterjedhetne persze igény ese-

tén a szakkönyvtárak állományának arra a 43,8%-nyi külföldi periodikum-
anyagára is, amely kevéssé ismert nyelvterületekről származik. Mindez
azonban már személyi ellátottság, ill. gépi felszereltség kérdése is.

JEGYZETEK

1. OMKDK és Kulturális Kapcsolatok Intézete, Bp. 1974.
2. Bükyné Horváth Mária: Az Akadémiai Könyvtár periodikumai a tudományos kutatás szolgálatában. Az MTA Könyvtárának kiadványai. Bp. 1971. 160-161., ill. 163. 1.
3. Bükyné: i. m. 96. 1.
4. A magyar néprajztudomány bibliográfiája 1945-60. Szerk. Sándor István. Akad. Kiadó, 1971.
5. Bükyné: i. m. 150-151. 1.